

УДК 340.1

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v104.2024.6>*О. В. Вуїв, М. С. Булкат*

АНТИЧНА СПАДЩИНА ПІВДЕННИХ УКРАЇНСЬКИХ ТЕРЕНІВ У ПЛОЩИНІ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОГО БАЗИСУ СУЧАСНИХ ІСТОРИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СУДОЧИНСТВА

Постановка проблеми. Останнім часом відмічаємо підвищену увагу до історичної, історико-правової спадщини південних українських теренів у науковій площині [див., наприклад, 37] та в суспільному діалозі [див., наприклад, 9]. Однак процеси осягнення джерельних обріїв, формування історіографії конкретного дослідження, як і будь-яка археографічна праця, опосередковані особливостями наукової галузі, а також авторськими «смаковими критеріями».

Новітні переосмислення регіональної історії у межах предмета правової науки, зокрема теоретико-правових та історико-правових досліджень, детермінували нагальну необхідність розширення методологічних обріїв, впровадження деяких методологічних новел вітчизняної історичної, археографічної науки, використання кроссекторального підходу, переосмислення вітчизняної та загальноєвропейської доктрини, спадщини видатних науковців тощо.

Мета статті. Слід окреслити значення античної спадщини південних українських теренів у площині формування джерельного базису сучасних історико-правових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Варто відмітити, що ідея щодо необхідності вивчення і переосмислення ідентичної регіональної історії України – не нова і тісно пов'язана з інституційним становленням вітчизняної науки в цілому та деяких її наукових шкіл, зокрема історико-правових. Так, у доктрині європейських держав ХІХ століття називають віком розвитку науки історії [33, с. 5; 46, с. 52]. Україна – не виняток. Фахівці традиційно вказують на інституціоналізацію українського історієписання від ХІХ століття. Широкий обрій положень сформований, наприклад, представниками Київської школи істориків Володимира Антоновича [14]. Ця історіографічна школа [4; 7; 8; 10; 11; 16; 17; 19; 20; 28; 29] при Київському університеті вектором своєї діяльності обрала вивчення «регіональної», «обласної» історії. Іноді цю школу називають «Київська документальна (земельно-обласна) школа Володимира Антоновича» [44, с. 214–221]. Серед її представників Михайло Грушевський (1866–1934), Дмитро Багалій (1857–1932), Петро Голубовський (1857–1907), Павло Іванов (1860 – бл. 1917), Никандр Молчановський (1858–1906), Олександр Грушевський (1877–1942), Митрофан Довнар-Запольський (1867–1934), Василь Данилевич (1872–1936), Іван Лінниченко (1857–1926), Дмитро Дорошенко (1882–1951), Василь Базилевич (1892–1942), Наталія Полонська-Василенко (1884–1973), Петро Смірнов (1882–1947), Олександр Оглоблин (1899–1992) та інші. Продовжують традиції вивчення регіональної історії і сучасні науковці [див., наприклад, 21; 22].

За використання інституційної канви як основи формування джерельного базису історико-правового дослідження, логіку викладу матеріалу «диктує» об'єкт – «формування науково-обґрунтованих положень про конкретний предмет вивчення через інституційну наукову діяльність» та безпосередній предмет дослідження в межах такого обширного об'єкта, наприклад – «гене́за державних практик та судочинства південних українських теренів». Джерельний базис складають профільні дослідження археологічних пам'яток, текстів-першоджерел, історіографічні пам'ятки вітчизняної доктрини кожного періоду поступу через групування їх за інституційною приналежністю тощо. Важливим аспектом такого нетривіального підходу є осягнення процесів формування вітчизняної доктрини держави і права у загальноєвропейському контексті, через пропедевтику інституалізації європейської науки. У такому разі, вочевидь, не варто обмежувати себе дослідженнями та доктринальними положеннями від XIX століття.

Так, науковці вказують, що європейська правова наука, її категоріальний апарат, специфічний стиль юридичного мислення не сформувалися б у тому вигляді, в якому вони нині існують, без університетської традиції, що сягає корінням XII–XIII століть [32, с. 276]. Однак їй передували складні процеси творення висхідних наукових підходів та поглядів, інституалізації європейської освіти та науки. На це слід звернути увагу в оптиці сучасних історико-правових досліджень, які охоплюють тематику регіональної історії південних українських теренів.

Знання та їх верифікація (досвід використання) сприяли розвитку суспільних формацій, освіти, науки, права, держави. Через розумову працю носії знань виступали фіксаторами конкретних соціальних і державних практик, аналізували їх. До усвідомлення наукової роботи, як професійної діяльності, формування доктрини сучасних європейських наук (філософії, історії, права, політології тощо) з конкретним об'єктом та предметом вивчення за галузями, становлення наукових установ, відбувалось творення висхідних положень європейської доктрини, а носіями знань були мислителі, церковні та державні діячі. Їх праці заклали основи європейської доктрини кожної галузі, осмислення людського розвитку та історичних подій, права та держави.

Формування підходів до розуміння права, держави, судочинства, як і інституалізація європейської науки, – процеси тривалі. Їх становлення часто пов'язують із античним досвідом Стародавньої Греції. Освіта у ній, як відомо, була коштовною та індивідуалізованою. Навчання полягало у поєднанні розумового, фізичного, морального і естетичного виховання. Наукова праця, формування наукових положень також характеризувалися індивідуальною, персоналізованою їх передачею від учителя – мислителя, філософа та рефлексіями учнів на підходи наставника. Відомі тенденції розвитку античних положень у рефлексії від Сократа (469–399 до н. е.) [47] до Платона (427–348 до н. е.) [23, с. 558; 30, с. 482; 38], Арістотеля (384–322 до н. е.) [2, с. 37; 15], праць римських мислителів, зокрема Ціцерона (106–43 до н. е.) [24, с. 771; 42, с. 709] тощо. Підготовка майбутніх юристів за європейськими освітніми програмами дотепер розпочинається саме з античних підходів філософії права.

Характеризуючи формування освітньої політики, навчальних програм, згодом – інституалізацію європейської освіти і науки, а також паралельний процес формування державно-правової доктрини, фахівці звертаються до періоду Стародавнього Риму [41, с. 58]. Найвищим рівнем освіти довгий час залишався грецький концепт філософського навчання. Засвоєння положень філософської школи забезпечувало, за Ціцероном, знання про «те, що є великим». Фахівці відмічають, що римляни прагнули вдосконалити виразно грецьку філософську освіту і саме це стало поштовхом до розбудови римських наукових шкіл права та риторики [49, с. 1322–1333; 45; 50]. Коли мова йде про розуміння права та держави, науковці часто зазначають, що первинне формування державно-правової доктрини є наслідком діяльності давньоримських юристів у період III–IV ст. до н. е., коли були опубліковані формули позовів і календар дат Апієм Клавдієм та Гнеєм Флавієм [39, с. 127]. Останній, як відомо, упорядкував збірку законів «*Jus civile Flavianum*», першу працю такого типу. Це дозволило оприлюднити наявні закони, впорядкувати судочинство, зробити процес справедливішим, конкурентним, більш прозорим. Гней Флавій дотепер вважається одним з перших реформаторів судочинства. А витoki сучасної європейської правової науки традиційно пов'язують саме з римською юриспруденцією [31, с. 31; 43, с. 26]. Вказують, що діяльність римських юристів заклала основи доктрини усїєї континентальної правової системи [32, с. 287].

У цей період здобутки античної культури, освіти і науки «прийшли» на українські терени із давньогрецькими поселеннями у Північному Причорномор'ї. Борисфеніда виникла на острові Березань вже у другій половині VII ст. до н. е. [27]. Протягом VI ст. до н. е. виникли інші значні міста Північного Причорномор'я: Ольвія – у пониззі Південного Бугу, Херсонес Таврійський – на заході Криму тощо [18, с. 101].

У контексті проведення історико-правових досліджень, слід звернути увагу на спадщину всесвітньо відомих діячів Північного Причорномор'я: херсонеського історика Сіріска Понтійського (III ст. до н. е.), географа Діонісія Ольвійського (I ст. до н. е.), боспорських філософів Смікра та Діфіла (IV ст. до н. е.), Стратоніка (I ст. н. е.) та інших. Серед вихідців Північного Причорномор'я, які працювали у Греції в III ст. до н. е., відзначають філософів Біона Борисфеніда, Сфера Боспорського, історика Посидонія Ольвіополіта та інших [3; 26].

Науковці вказують, що культура та праворозуміння держав-полісів Північного Причорномор'я через матеріальну спадщину, праці їх представників є повноцінною складовою світової античної спадщини [18, с. 101]. Так, Сіріск Понтійський вважається першим істориком, що працював на теренах України. У своїй праці він описав зносини Херсонеса Таврійського з Боспором та іншими грецькими полісами. На жаль, твір не дійшов до нашого часу. Однак мармуровий декрет, присвячений авторові за цю роботу, зберігся і датується III ст. до н. е. Це три фрагменти плити з білого мармуру, прикрашені зверху фронтоном із зображенням лаврового вінка [36, с. 584]. Загалом рівень культури, освіти і науки античних держав Північного Причорномор'я відповідав загально грецькому [40].

Контroversійними залишаються положення щодо ступеня впливу античної культури, освіти, науки, права на процес формування власне українського права та держави [5]. Як і в багатьох інших європейських державах, вітчизняні науковці концентровані на виокремленні автентичної традиції. Однак фахівці одногосно вказують на визначальний цивілізаційний вплив державного, культурного, освітнього та наукового досвіду міст-полісів Північного Причорномор'я на розвиток навколишніх скіфської, сарматської та інших праукраїнських народностей [18, с. 101].

Особливо важливими свідченнями у цьому контексті вважаються положення «Історій» Геродота [1; 6; 34, с. 93], який близько середини V ст. до н. е. відвідав Ольвію. Четверта книга цієї праці присвячена історії скіфських племен, зокрема походів перського царя Дарія на скіфів, легенді про скіфського царя Скіла, який мав у Ольвії палац. Науковці вказують, що «Для нас – русичів-українців – Геродот є «Батьком і нашої праісторії», бо з його «Історії» ми дізнаємося, що наші пращури-скити були діти Дніпра (Бористену). Вони називали себе бористенами, що сучасною українською мовою означає: «наддніпрянці». Ще ми дізнаємося, що всіх людей, які жили північніше Дунаю греки називали – гіпербореями, тобто нашою мовою «північними людьми», а західноєвропейською – «норманами» [13, с. 6]. Слід відмітити, що у таких підходах наголошено на місцевому походженні скіфів, заперечується їх персько-іранське походження, відкидаються тези норманської теорії виникнення Київської держави, вирішальний варязький вплив тощо. Де-факто прибічники такого підходу вважають, що цивілізаційна взаємодія місцевого населення Скіфії з містами-державами Північного Причорномор'я безпосередньо сприяла становленню української цивілізації, культури, а згодом – права, держави – Київської Русі [13, с. 6–9]. Аргументи на користь цього підходу його прибічники віднаходять і у всесвітньо відомій «Naturalis historia» Плінія Старшого (I ст. н. е.) [35, с. 274; 48]. Ця праця вважається першою європейською енциклопедією і налічує 36 (37) книг. Книгу IV «Географія» присвячено опису міст-полісів Чорноморського узбережжя, Сарматії, Скіфії. Автор дав деталізовані зведення про їх взаємодію [18, с. 101].

Відмежовуючись від спеціалізованих наукових дискусій щодо детермінант творення Київської держави, слід враховувати визначальний цивілізаційний вплив античних міст-полісів південних українських теренів, їх наукових здобутків на розвиток вітчизняної освіти, науки (зокрема історичної, правової) через взаємодію із державностями, культурами скіфів, сарматів, іншого місцевого населення, тобто праукраїнців. Правники, зокрема В. Тацій, вказали, що взаємний вплив і збагачення цих культур, сталі економічні, політичні, культурні зв'язки, позитивні та негативні військові взаємодії справили вагомий вплив на формування культури і державних практик населення Середнього Подніпров'я, праукраїнців [12, с. 33].

Висновки. У сфері історико-правових досліджень наразі актуалізовано тенденцію не лише щодо розширення джерельного базису (кроссекторальний підхід), а й упорядкування наявних уявлень про роль досвіду південних українських теренів у становленні вітчизняної державно-правової доктрини, українських держави і права загалом. Можна відмітити наступні положення:

- досвід південних українських теренів у період античності справив сутнісний вплив на подальше становлення українських права та держави;
- культуру, науку, праворозуміння держав-полісів українського півдня через матеріальну та доктринальну спадщину слід розуміти як повноцінні складові світової античної спадщини;
- процеси державотворення, формування європейських освіти і науки, їх інституалізації, поступу державно-правової доктрини у загальноєвропейському контексті періоду античності на теренах України представлені досвідом держав-полісів українського півдня;
- матеріальна та доктринальна спадщина античних держав-полісів українських теренів є важливою складовою джерельного базису досліджень щодо генези вітчизняних та загальноєвропейських державних практик та судочинства, зокрема і через оптику античних витоків інституалізації європейської освіти і науки.

Література

1. Безух Ю. В. Скіфськими шляхами Геродота. Мелітополь : Люкс, 2019. 284 с.
2. Бойченко І. Аристотель Стагірит. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Ін-т філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис, 2002. С. 37.
3. Борисенко В. Й. Курс української історії: з найдавніших часів до XX століття: навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Либідь, 1998. 616 с.
4. Водотика С. Наукові історичні школи і провідні тенденції розвитку української історичної науки на початку XX ст. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2007. Вип. 16. С. 270–290.
5. Гавриленко О. А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н. е. – перша половина VI ст. н. е.): монографія. Харків : Парус, 2006. 352 с.
6. Геродот. Історії в дев'яти книгах / переклад з давньогрецької А. Білецького. Київ : Наукова думка, 1993. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Herodot/Istoriy_v_dev'iyati_knyhakh/.
7. Гоцуляк В. Вивчення сучасними вченими проблеми наукової школи. *Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Історичні науки*. 2009. Вип. 160/161. С. 10–16.
8. Гоцуляк В. Наукові школи в українській історичній науці кінця XIX – початку XX століття: історіографічний аспект. *Сіверянський літопис*. 2001. Вип. 1. С. 56–65.
9. Грабовський С. Хто заснував великі міста Півдня України? *Радіо Свобода*. 2008. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1124480.html>.
10. Заруба В. Наукова школа в історичній науці. До постановки проблеми. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць. 2006–2007. Вип. 15. С. 769–781.
11. Зербіно Д. Наукова школа: лідер і учні. Львів: Євровіт. 2001. 208 с.
12. Історія держави і права України: підручник: У 2 т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Т. 1. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 656 с.
13. Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом / ред. Хуторна Т. А.; перекл. Спасько С. К. Київ: ФОП Стебеляк О. М., 2012. 144 с.
14. Кіян О. Володимир Антонович: історик й організатор «Київської історичної школи»: монографія. Київ. 2005. 492 с.
15. Ковбасенко Ю. І. Антична література : навч. посіб. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. 255 с.
16. Колесник І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття) : монографія. Київ, 2000. 256 с.
17. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія: монографія. Київ : Інститут історії України НАН України. 2013. 566 с.
18. Крижицький С. Д. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Енциклопедія історії України: У 10 т. / редкол. : В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2003. Т. 1. С. 101.
19. Мерніков Г. Риси наукової школи в українській історіографії другої половини XIX ст. *Дніпропетровський історико-археологічний збірник*. 1997. Вип. 1. С. 332–346.

20. Мерніков Г. Школа в українській історичній науці другої половини XIX – початку XX ст.: проблеми теорії та історіографії: дис. ... к. і. н. Дніпро. 1997. 215 с.

21. Миколаївщина: літопис історичних подій / О. М. Гаркуша, Є. Г. Горбуров, Ю. І. Гузенко, Ю. С. Гребінников, Ю. О. Зайцев, В. Ф. Кондрашов, Ю. В. Котляр, І. О. Смірнов, П. І. Соболев. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2002. 709 с.

22. Миколаївщина: погляд крізь століття. Нарис історії / В. П. Шкварець, М. Ф. Мельник, ред.: А. Д. Коваль, О. С. Козирев, Ф. І. Кокошко. Миколаїв, 1994. 386 с.

23. Мироненко О. Платон Афіньський. Політична енциклопедія / Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 558.

24. Мироненко О. Цицерон. Політична енциклопедія / Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 771.

25. Мочульська М. Є. Зародження правової доктрини як юридичного феномену. *Вісн. Львів. ун-ту. Юрид. серія*. 2010. Вип. 51. С. 4;

26. Николаев М. Політична історія Ольвії Понтійської II ст. до н.е. у світлі відновлення літочислення. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Серія Історія*. 2018. № 1 (136). С. 45–50.

27. Ольговський С. Я. Історія дослідження Борисфеніди та хронологічні етапи її існування. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: навч. посіб. Київ: КНУКіМ, 2007. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Edu/ForStudents/AnticStates/Bog/HistBorisfenida.html>.

28. Острянюк А. Наукові історичні школи в Україні: фантоми української історіографії. Історіографічні дослідження в Україні. 2014. Вип. 23. С. 293–310. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40021/16-Ostrianko.pdf?sequence=1>.

29. Пазюра Н. Київська історична школа. Андрій та Микола Стороженки. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Paziura_Natalka/Kyivska_istorychna_shkola_Andrii_ta_Mykola_Storozhenky.pdf

30. Платон. Філософський енциклопедичний словник / Ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ: Ін-т філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис, 2002. С. 482.

31. Савайда О. І. Енциклопедія права в європейській правознавчій культурі. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2010. № 1. С. 31.

32. Семеніхін І. В. Роль правової доктрини в Давньому Римі: теоретико-історичний аналіз. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. № 22. С. 275–289.

33. Сінкевич Є. Г. Краківська історична школа в польській історіографії: монографія. Миколаїв: Вид-во Чорноморського державного університету імені Петра Могили. 2010. 332 с.

34. Скржинська М. В. Геродот та його історії про Скіфію. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2. С. 93.

35. Скржинська М. В. Пліній Старший. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8. С. 274.

36. Скржинська М. В. Сіріск. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 584.

37. Схід і Південь України: час, простір, соціум: колективна монографія: у 2 т. / Відп. ред. В. А. Смолій; Ред. кол.: Я. В. Верменич та ін.; Інститут історії України НАН України. Т. 1. Київ: Інститут історії України, 2014. 378 с.

38. Тофтул М. Г. Платон. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11783/1/етика-1.pdf>.

39. Трофименко В. А. Правова доктрина як основа формування правової системи країни. *Вісн. Нац. юрид. ун-ту України імені Ярослава Мудрого*. 2009. № 2. С. 127.

40. Україна: хронологія розвитку: у 6 т. Т. 1. З давніх часів до пізньої античності / О. Григорьєва, Н. Артемьєва, В. Зубанова та ін. 2010. Кріон. URL: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/derzhavniy-ustr-y-arkh-tektura-deolog-chn-uyavlennya/kultura/>.

41. Хомерікі О. А. Феномен університету як маркер суспільного розвитку і модератор соціокультурних трансформацій. *Грани: соціологія*. 2015. № 5 (121). С. 58–63. С. 58.

42. Цицерон Марк Туллій. Філософський енциклопедичний словник / Ред. В. І. Шинкарук та ін. Київ: Ін-т філософії імені Григорія Сковороди НАН України; Абрис, 2002. С. 709.

43. Шала Л. В. Рецепція римського права в Україні: доктринальний рівень. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2010. № 1. С. 26.

44. Ясь О. В. *Наукові напрями, школи, течії, гуртки*. Енциклопедія історії України : у 10 т. / Редкол. : В. А. Смолій та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка. 2010. Т. 7. С. 214–221. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Naukovi_s.

45. Bloomer W. Martin. *The School of Rome: Latin Studies and the Origins of Liberal Education*. Berkeley : Univ. of California Press. 2011. 294 p.

46. Drozdowicz Z. *O przedmiocie i zadaniach psychologii historycznej* Swoistosci poznania historycznego. Poznan : UaM. 1990. S. 52.

47. Guthrie W. K. C. *Socrates*. Cambridge: Cambridge University Press. 2001. URL: <https://books.google.co.uk/books?id=a-h35nyFR7IC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>.

48. Pliny the Elder. *The Natural History* / Ed. John Bostock, Henry Thomas Riley, 1855. URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0137%3Abook%3D1%3Achapter%3DDedication>.

49. *Rome (history)*. Oxford Classical Dictionary / Ed. by S. Hornblower, A. Spawforth. 3-rd Ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 1999. P. 1322–1333. URL: <https://ia902909.us.archive.org/2/items/hornblower-simon-spawforth-antony-the-oxford-classical-dictionary-1999/HORNBLOWER%20%20Simon%20%20SPAWFORTH%20%20Antony%20-%20The%20Oxford%20Classical%20Dictionary%20%205B1999%205D.pdf>.

50. Stanley F. Bonner. *Education in Ancient Rome: from the Elder Cato to the Younger Pliny*. Univ. of California Press, 2022. 416 p.

Анотація

Вуїв О. В., Булкат М. С. Антична спадщина південних українських теренів у площині формування джерельного базису сучасних історико-правових досліджень судочинства. – Стаття.

Останнім часом відмічаємо підвищену увагу до історичної, історико-правової спадщини південних українських теренів у науковій площині та в суспільному діалозі. Однак процеси осягнення джерельних обріїв, формування історіографії конкретного дослідження, як і будь-яка археографічна праця, опосередковані особливостями наукової галузі, а також авторськими «смаковими критеріями».

Новітні переосмислення регіональної історії у межах предмета правової науки, зокрема теоретико-правових та історико-правових досліджень, детермінували нагальну необхідність розширення методологічних обріїв, впровадження деяких методологічних новел вітчизняної історичної, археографічної науки, використання кроссекторального підходу, переосмислення вітчизняної та загальноєвропейської доктрини, спадщини видатних науковців тощо.

У статті окреслено значення античної спадщини південних українських теренів у площині формування джерельного базису сучасних історико-правових досліджень. Відмічено, що у сфері історико-правових досліджень наразі актуалізовано тенденцію не лише щодо розширення джерельного базису (кроссекторальний підхід), а й упорядкування наявних уявлень про роль досвіду південних українських теренів у становленні вітчизняної державно-правової доктрини, українських держави і права загалом. Сформульовано наступні положення: досвід південних українських теренів у період античності справив сутнісний вплив на подальше становлення українських права та держави; культуру, науку, праворозуміння держав-полісів українського півдня через матеріальну та доктринальну спадщину слід розуміти як повноцінні складові світової античної спадщини; процеси державотворення, формування європейських освіти і науки, їх інституалізації, поступу державно-правової доктрини у загальноєвропейському контексті періоду античності на теренах України представлені досвідом держав-полісів українського півдня; матеріальна та доктринальна спадщина античних держав-полісів українських теренів є важливою складовою джерельного базису досліджень щодо генези вітчизняних та загальноєвропейських державних практик та судочинства, зокрема і через оптику античних витоків інституалізації європейської освіти і науки.

Ключові слова: антична спадщина, держави-поліси південних українських теренів, джерельний базис, історико-правове дослідження судочинства.

Summary

Vuiv O. V., Bulkat M. S. The ancient heritage of the Southern Ukrainian territories in the plane of forming the source base of modern historical and legal research of the judiciary. – Article.

Recently, we note increased attention to the historical, historical and legal heritage of the southern Ukrainian territories in the scientific field and in public dialogue. However, the processes of understanding source horizons, forming the historiography of a specific study, like any archeographic work, are mediated by the peculiarities of the scientific field, as well as the author's «taste criteria».

The latest reinterpretations of regional history within the scope of legal science, in particular theoretical-legal and historical-legal studies, determined the urgent need to expand methodological horizons, introduce some methodological novelties of domestic historical and archeographic science, use a cross-sectoral approach, reinterpret national and pan-European doctrine, the legacy of outstanding scientists etc.

The article outlines the importance of the ancient heritage of the southern Ukrainian territories in the plane of forming the source base of modern historical and legal research. It is noted that in the field of historical and legal research, there is currently a trend not only to expand the source base (a cross-sectoral approach), but also to organize the existing ideas about the role of the experience of the southern Ukrainian territories in the formation of the domestic state-legal doctrine, the Ukrainian state and law in general. The following propositions are formulated: the experience of the southern Ukrainian territories in the period of antiquity had a significant impact on the further formation of Ukrainian law and the state; culture, science, legal understanding of the polis-states of the southern Ukraine territories through the material and doctrinal heritage should be understood as full-fledged components of the world's ancient heritage; the processes of state formation, the formation of European education and science, their institutionalization, the progress of the state-legal doctrine in the pan-European context of the period of antiquity on the territory of Ukraine are represented by the experience of the polis-states of the Ukrainian south territories; the material and doctrinal heritage of the ancient polis-states is a component of the source base of research on «the formation of scientifically based provisions on the genesis of state practices and judicial proceedings in the southern Ukrainian territories through institutional scientific activity» with the optics of the propaedeutics of the institutionalization of European education and science.

Key words: ancient heritage, polis-states of southern Ukrainian territories, source base, historical and legal research of the judiciary.